

MADÁCH

Naptár 1977

ÚJABB NÉPRAJZI TANULMÁNYKÖTET A VAJDASÁGBÓL

(Hungarológiai Közlemények 28. Újvidék,
1976. 191 old.)

Az 1976 eleje óta *A Magyar Nyelv, Irodalom és Hungarológiai Kutatások Intézetének*, korábban pedig Hungarológiai Intézetnek nevezett újvidéki magyarságtudományi kutatóintézet újabbban megjelent közleményei közül a 28-as számú kötet ismét néprajzi tematikájú. A tanulmányok a hagyománynak megfelelően folklór jellegűek. Elsősorban a népköltészet és a népszokások területéről választották témájukat.

Tanulságos, mindjárt a tanulmányok élén *Bori Imre*: Mérleg c. írása, amelyben összegezi az elmúlt években végzett jugoszláviai magyar folklórkutatások eredményeit és kijelöli azokat a feladatokat, amelyek a következő évek kutatásai előtt állnak. A kötet talán legalaposabb és legjelentősebb írása *Jung Károlyé* a gombosi magyarság

camok szóhasználatunkban című írására. Szlovákiában az ilyen tárgyú írásokra nagy szükség van, mert — sajnos — lépten-nyomon tapasztalhatjuk, hallhatjuk ezeket a szóficamokat. Számos, az elmúlt három évtizedben keletkezett új fogalomnak, kifejezésnek nem ismerik a magyar megfelelőjét. Jakab ez alkalommal a brigád, a munkabrigád, a brigádmunka, a brigádos stb. kifejezések helyes alkalmazását fejti ki. A Madách Naptár további részében *dr. Balla Zoltán* Érdekes tudnivalók az írás keletkezéséről c. tanulmányát olvashatjuk.

Befejezésül még néhány szót a naptár kivitelezéséről. Elsősorban ki kell emelni, hogy a képek nyomása sokkal jobb a múlt évinél. Nagyon szépek *Absolon* színes felvételei s *Könöcsi* jó témaválasztású fekete-fehér fotói. Hiányoljuk, hogy a borítólapon első és utolsó oldalán, valamint az első oldalon levő színes melléklet készítőjét és tárgyát nem közlik velünk.

Az 1978. évi Madách Naptár tehát jobb és szebb, mint az elmúlt évi kiadvány. Mindenkinek melegen ajánljuk.

Vörösmarty Géza

születéssel kapcsolatos népszokásairól és néphitéről. A jellegtelen főcím — Gombos néphagyományai I. — jóval kevesebbet sejtet, mint amit valójában olvashatunk a gazdag népi ismeretanyagot közreadó, jól rendszerezett, jelentős jegyzetapparátussal ellátott tanulmányban. *Matijevics Lajos* és *Pécnorácz Antal* rövidebb cikkeikben a bácskai ráolvasásos gyógyítás emlékeit faggatják. A mindkét írásban emlegetett *Roncásák Julianna* adatközlő ráolvasás-szövegét talán elég lett volna egyszer is közölni. *Tóth Ferenc* a magyar fejleménynek tekinthető Házasuló királyfi ballada egy új, Topolyán gyűjtött változatát mutatja be rövid elemzés kíséretében. *Kónya Sándor* újonnan gyűjtött katonadalokat ad közre. Szemléletes ábrákkal illusztrált tanulmányát annak a kérdésnek szenteli, miként aktualizálnak a katonadalok. Tanulságos *Tripolszky Géza* tanulmánya, amelyben bemutatja egy oromhegyesi juhászcsalád daltudását, dalkincsének összetételét és a dalhagyományozódás kérdéseit. Felvillantja

a gyűjtés körülményeit, módszereit is. *Borús Rózsa* topolyai betyártörténeteket szedett csokorba.

A Dokumentum rovatban *Kalapis Zoltán* és *Bori Imre* egy legújabbkori észak-bánsági ballada, a Deák Gyuriféle gyilkosságtörténet hiteles eseményeit nyomon és ismerteti. Ugyancsak itt jelent meg a Húsvéti népszokások Szuboticán c. írás, amellyel megkezdtek a jugoszláviai magyar sajtóban a két háború között elszórtan megjelent néprajzi tárgyú közlemények újraközlését. Ezt a vállalkozást jelen formájában nem tartjuk a legszerencsésebbnek. Jobb lett volna, ha kötetbe gyűjtve, együtt adják ki a régi cikkek legjobbjait. Egy ilyen könyvnek hasznát látta volna a nagyközönség és a tudományos kutatás egyaránt. Egy-egy régi cikk számonként való újraközlése ugyanis nem sokat változtat a szétszórt-

ságon. A helyet viszont elveszi a mai szerzők és a mai gyűjtők műveitől. Más kérdés, hogy cikkenkénti szétszórt újraközlés esetén is jó lenne valamiféle rövid kommentárral ellátni ezeket a régi közleményeket. E kommentárokból tükröződhetne a tudomány mai megítélése a cikkbeli témákkal kapcsolatban, másrészt ajánlatos lenne néhány adatot rögzíteni a cikk megszületési körülményeivel, céljával és szerzőjével kapcsolatban.

Összességében a Hungarológiai Közlemények 23. kötete értékes tára a jugoszláviai magyar népismeret adatainak és tudományos megállapításainak. Fontos láncszem a Hungarológiai Intézet már korábban megjelent és a jövőben készülő néprajzi tematikájú közleményeinek sorozatában.

Bárth János

SZÉKI NÉPMESÉK

(Kriterion Könyvkiadó, Bukarest, 1976. 270 old.)

Gyűjtötte, sajtó alá rendezte és a bevezető tanulmányt írta: *Nagy Olga*

Falun élő idős néprajzi gyűjtő emlékezete szerint a század elején a Dél-Dunántúlon minden harmadik-negyedik ember mesemondó volt, s ma alig találni hírmondót közülük. *Gerencsér Sándor* tapasztalata érvényes az egész magyar nyelvterületre. Határokon innen és túl élő folklorkutatóink ma minden egyes jó mesemondó felbuknásának külön örülnek. Még nagyobb öröm, valóságos felfedezés, ha a mesemondó nemcsak vissza tud emlékezni az egykori mesemondásra, hanem olyan közösségben él, ahol úgyszólván napjainkig gyakorolhatja „mesterségét”.

Szék mintegy 5000 lakosú falu Szamosújvár közelében, 60 kilométerre Kolozsvártól. Zenéje, táncháza, a tatár betörés emlékét őrző Birtalan-napja, időről időre Budapest utcáin is felbukkanó, ma is viseletben járó lakói azok számára is vonzóvá, ismerőssé teszik ezt a falut, akik soha nem voltak ott. *Nagy Olga* könyveiből, cikkeiből azt is évtizedek óta tudjuk, hogy ebben a hagyományait tudatosan őrző faluban kiváló mesemondók élnek.

Egy-két évvel ezelőtt megjelent és általános feltűnést keltett *Filepné Győri Klárának*, a falu „hivatásos” mesemondójának, a leányfonó gazdasszo-

nyának az önéletírása, *Kiszáradt az én örömöm zöld fája* címmel. A Korunkban és a Valóságban közölt „előzetes”, majd az Új Írásban megjelent költői összefoglalás csak növelte a mesemondó és meséi iránt az érdeklődést.

„A mesemondó szószólója közösségének. Nemcsak alkotó-, de előadóművész is, aki mindig a közösség kedvére valót tesz” — írja *Nagy Olga* az önéletírás bevezetőjében. „Az igazi mese-fa előbb-utóbb fölébe nő a közösségnek s már azt is képes kifejezni, amit a közösség még nem lát meg: miben vált a népi valóság túlhaladottá, megmosolyogtató kicsinyességgé, olykor pedig szívszorító béklyóvá, máskor anakronizmuszá.”

A Széki népmesék című kötet bevezetőjében *Nagy Olga* a tudatszint megváltozásával magyarázza azt, hogy bár apjától, nagypjától *Győri Klára* még jórészt tündérmeséket tanult, a leányfonó közönségének már többnyire tréfas meséket és igaz történeteket mesélt. Repertoárját nemcsak a szájhagyományból gyarapította, hanem egy *Boccaccio*-kötetből is, 21 jórészt népmesei ihletésű *Boccaccio*-novellát helyezett át *Kali néni* olasz polgári környezetből széki falusi környezetbe.

Általános jelenség ez a műfajváltás. A tündérmeséket más magyar falvakban is felváltják a tréfas mesék és az élményelbeszélések. Ha jó tehetségű a mesemondó, mint amilyen *Győri Klára* is, s repertoárja tudatos ilyen irányú